

P.N.Zulew

Tanin zarin dUKUWUN

Nonopti hanin

UCPEDGIZ

MOSKWA

1933

LENINGRAT

P. N. ZULEW

TAĶIN 3ARIN DUKUWUN

NONOPTI HANIN

NONOPTI ANĶANI ALAGUN 3ARIN

Lucadiduk əwədīt dukucatin

G. M. WASILEWIC, W. I. CINCIUS

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

Inv. 31674.

UCPEDGIZ

MOSKWA 1933 LENINGRAT

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ ПЕРВЫЙ ГОД ОБУЧЕНИЯ

*Утверждено
коллекцией НКП РСФСР*

В СОСТАВЛЕНИИ КНИГИ ПРИНИМАЛИ УЧАСТИЕ
Г. Д. ВЕРБОВ и Т. С. КАРПОВА

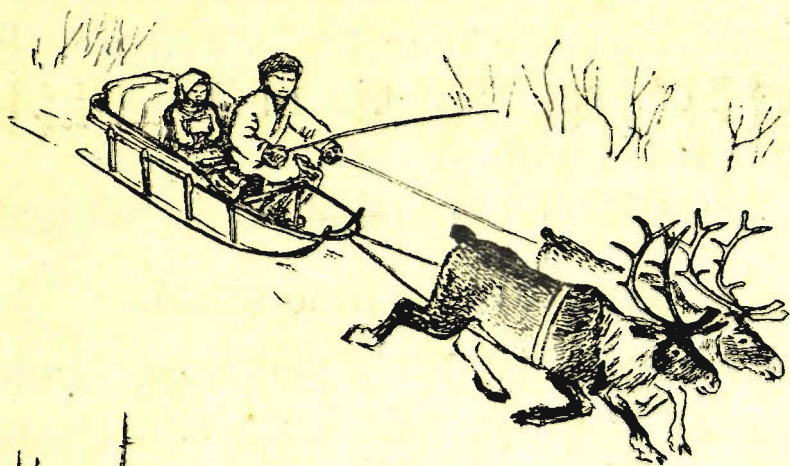
НА ЭВЕНКИЙСКИЙ (ТУНГУССКИЙ) ЯЗЫК ПЕРЕВЕЛИ
Г. М. ВАСИЛЕВИЧ и В. И. ЦИНЦИУС

*Перевод утвержден
Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР*

FILOL. UN FILOS.
FAKULTÄTES
BIBLIOTĒKA

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА, 1933 ЛЕНИНГРАД

Tatkittula.

Mucanca ɣənəzərən.

Ukək ɣənəzərən.

Həlburcə ɣənəzərən.

Nuɣartin upkat tatkittula ɣənəzərə.

Bærkēcə tatkitu.

Kətə kuŋakar tatkitu bisi. Tarbaja kuŋakarə Bærkēcə okin-da əcə icərə. Bærkēcə ilca, əcə sarə eja olkitwi.

Zalunca gunən:

—Bærkēcə, tægənəkəl. Tatigawulgat.

Ŋaŋŋaja acinzi bikəl.

Lurzawul tatkitula əmərən. Tatkitu kuŋakar ŋaŋŋaja acir. Lurzawul ŋaŋŋaci.

Lurzawulwa awkittula əməwrə. Tadu Lurzawulwa awuwkanə. Taduk ŋuriktalwan minərə. Tatigarə iktəlwi on təsizəmi. Awuptinma, miləwə nuŋandun burə.

Tikin Lurzawul ŋaŋŋaja acin. Tirganitikin Lurzawul awzaran.

Hulamadu maludu.

Zalunca Bærkēcəwə Hulamala malula əməwrən. Tadu oktabrcikar əwizəcəl.

Zalunca gunən:

—Ŋan umun əwigin!

Kuŋakar Bærkēcəwə tægəwkəttə əwidən. Oktabrcikar Zaluncawa dolditcara. Zalunca—pioner. Nuŋan oktabrcikar həgdigutin.

Зәлгәрә, әкәл дамгатира.

Зәлгәрә әсә әwisәрә. Зәлгәрә онҗанду дамгатизаран.

Залунца гүнән:

— Әкәл дамгатира. Әнункә озаҗас. Октаврцикар, татигавзәрил куҗакар әwkil дамгатира.

Куҗакар гүнә:

— Зәлгәрә, nodakәл mogdiwi. Әмәкәл, әwilgәt.

Bәrkәwul tawicimni.

Залунца Bәrkәwultiki гүнән:

— Oldoksowo тәsikәл. Bagdamawa dukuҗkiwa nәkәл. Taduk куҗакарду дуку-
wurwatin, дукуҗkilwatin bukәл. Әsi-tirga
si tawicimni bisinni. Mit upkat amarulta
tawitcarap.

Ajicimni.

Ajicimni tatki-
ttula әmәрән. Nu-
җан куҗакар җа-
ләlwәtin minәрән.
Lurzawul җәләл-
лән. Tuksamurән.
Ajicimni гүнән:

— Əkəl ɣələttə, Lurzawul! Upkat ɣaləlwər minəwɣətitin.

ɣaləwi minəcələn, əzəɣəs ospat ənu-nillə.

Eda tatigawzəwka.

Kuɣakar tatkittu tatigawcal.

Həgdiməsəl ocal. Zuldulawər əməcəl.

Taɣdawər sawkacal. Dukudawər sawkacal.

Kolhostu wanəlwər dukuwka orakin, Solzawul dukuzəɣa.

Gorottuk dukuwun əməərəkin, Kəjnəcə dukuwunma taɣzəɣa. Gələzəridu dukuwunma dukuzəɣa.

Idu-nun Altawul Bərkəcənun?

Nuɣartin gorottula surucətin. Caski tatigawzəɣatin.

Altawul tatigamni ozaɣan.

Bərkəcə ajicimni ozaɣan.

Siɣtawul ɣan tatigawɣatin.

Siɣtawulwa aminin tatkittula əməwcən. Siɣtawul tatigawullan. Siɣtawul ajat tatigawzərən. Oktabrçikan oran.

Nəɣɣə aminin əməcən. Aminin ɣunən Siɣtawultiki:

— Ʒuduwar hawalŋat bisinni. Ələkin tatigawzəcas.

Tatigamni gunən:

— Əkəl Siŋtawulwa tatkittuk gara. Nuŋan ŋan tatigawŋat bisin.

Aminin Siŋtawulwa tatkittu əmənən. Caski Siŋtawul tatigawzəŋa.

Oktabrçikan ozalim.

Həlbürçə jəgin anŋaniŋici bisin.

Həlbürçə nannala ajat higiwiki, ollolo ajat wawki.

Bərkəwul gunən:

— Oktabrçikan bimumi, dukuzakal, taŋzakal ajat, ollolo watçərigacinziwi. Çirkilduwi tatigandutin bələtkəl.

Muriwul zuduwi.

Muriwulŋidu zudun ostolin ŋaŋŋaci. Upkat zəwcələtin, əninin əcən ostolwo silkira. Comolwi ŋaŋŋacit torgalzi təsi-rən. Mut əcən silkira, urkəgidədu coŋal-tikiwi kalanma kumtəcən. Ŧinakir tariŋman ciwzacatin.

Muriwul ŋinakinma asaktaran. Muriwul ostolwo silkiran. Gullən:

— Comolwo, tigəlwə, kalasalwa silki-

wka. Icətkəllu, ŋinakir kalasalwa ədətīn
ciwra. Nuŋartin dawunmə əməwzərə.

Somirca ənunilcən.

Somirca esalziwi ənunilcə. Somirca
ərut icəllən. Zalin samanmə ərirə.

Saman gullən:

—Tar butilə ənumukwə uŋnən. Bi nu-
ŋanman juwkənzelim.

Saman nimŋallən, gisit iktullən. Tadak
gunən:

—Butiləwə juwkənim. Oronmo bukəllu.

Samandu oronmo burə. Saman oronmo
garan. Somirca esalin ənuzərə.

Tadak Somirca ajicimnila sururən.

Ajicimni gunən:

—Sindu esamuk. Esamuk tar daw-
lən ənumuk. Ajiciwka.

Somirca ajicimnila əməzəllən.

Umnəkən Somirca ajicimniduk ŋənə-
zərə. Samannun arcaldiran. Saman da-
riski icətcərə, dərəwi dikənə. Somirca
zaldıwi gunən:

—Samanŋi esalin tugi-də ənulcəl. Ulə-
kkitcəcən nuŋan ajiciŋat bisiwi. Mənŋilwi
esalwi ajitnazərə.

On bu ulgukiwə zawacawun.

Bəriwul gunən:

— Kə! ulgukiwə wanasingat!

Umanca Bəriwulnun surusinə.

Lotok potawi garan, bəjətkərnun sururən.

Kuṇakar urətki sururə. Urə dagadun taktikan bicən.

Kuṇakar taktikantiki dagamara.

Icətcəllə. Taktikan

dugədun

ekun-mal kikəsinən.

Lotok ugiski

icəsinən. Garadu

ulguki

təgətcəcən.

Umanca mot

ugiski nodanciran.

Ulgukiwə warən.

Ulguki dunnələ bururən.

Lotok ulgukiwə zawaran,

potaduwi dirən.

Taduk Bəriwul ulgukiwə ṇan icərən.

Tarawə warən. Umanca ṇan zurwə ulgukilwə əməwrən.

Zuduwar bəjətkər ulgukiṇilwər higrə.

Taduk kooperatiwdu nannalwatin burə.

Kooperatiwduk pulkilwa, suskilwa gara. Zulawər əməwrə.

Ekun ər oŋowundu oŋowco?

Idu ərğəcin ulumikit biwki: agidu-gu, dattu-gu?

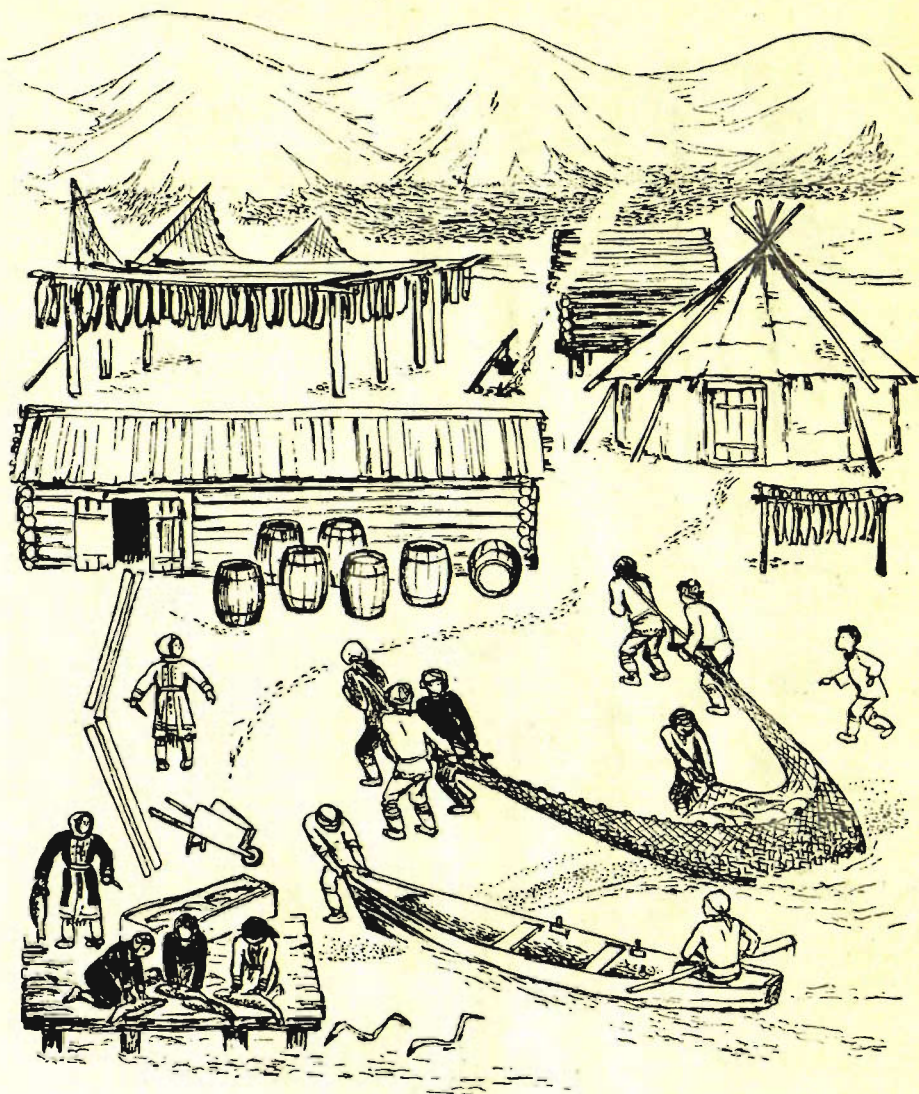
Okin tar biwki: zuga-gu, bolo-gu, tugə-gu? Eda tar əwki zuga bisi?

Ekun ər oŋowundu oŋowco?

Idu tar bicān: agidu-gu, dattu-gu?
Okin tar bicān: nəlkə-gu, bolo-gu, tugə-gu?
Əwənkil nəlkə ezara?

Ekun әr оғовунду оғовсо?

Okin tar bicān: zuga-gu, bolo-gu,
tugā-gu?

Idu tar bicān?

Ewa ozawkil әwәnkil zuga?

Ekun ər oŋowundu oŋowco?

Okin orocil əwənkil zugakildukwar
tugəkilduləwər nulgiktəsiniwki?

Eda nulgiktəzəwki nuŋartin tugə
huŋtuldule bugaldula?

Kuŋakar tēwlēsincētīn.

Urə dagalin bira bisin.

Bira dagadun dət bisin. Tar dattu ziktəl kətəməmə.

Siktowul Lalbicanun ziktəlwə tēwližə-cētīn.

Siktowul biratki icəsinən. Bira zapkadun homoti bizərən. Homoti muwə icətcərən.

Ŋələliksəl Lalbica Siktowulnun sekta-kandu dikənə.

Homoti ollowo zawaran, zəwrən. Kək-tirisinə, sururən caski.

Siktowul, Lalbica zulawər tuksasina. Žuduwar nuŋartin təpkərə:

—Homoti bira zapkadun!

Ŋaŋtal cəməltin.

Muriwul Ajilaknun taktikagdula surucəl.

Muriwul mot taktikanmə kuŋjirən. Taktikanduk ŋaŋtal bururə. Ŋaŋtaldu kətə cəməl.

Muriwul gunən:

—Aja taktikan! Nuŋan mundu ŋaŋtal-wa garadarən.

Ajilak iṅəktəllən, gunən:

—Taktikan əwki ɳaɳtalwa garadarə.

Nuɳartin mənəkər dunnələ bururə.

ɳaɳtal dondutin cəməl biwkil. Dikəl dunnələ tar cəməwə, omakta taktikan baldizaɳan.

Dəginɳəktəl.

Mundu kətəməmə dəginɳəktəl.

Semen pioner əwənkitkərnun agitki sururə. Nuɳartin kətəməməwə dəginɳəktəlwə tawra.

Taduk zulawər əməwrə.

Ətirkən Monɳo gunən:

—Amakalti əɳkitin dəginɳəktəlwə zəwrə. Mit tugi-də əgət zəwrə.

Semen pioner gunən:

—Uləkkitcərən ətirkən. Dəginɳəktəl ajal zəwgəl. Tatkittu bu dəginɳəktəlwə zəwcəwun. Bi sam awadilwa dəginɳəktəlwə zəwuwkil.

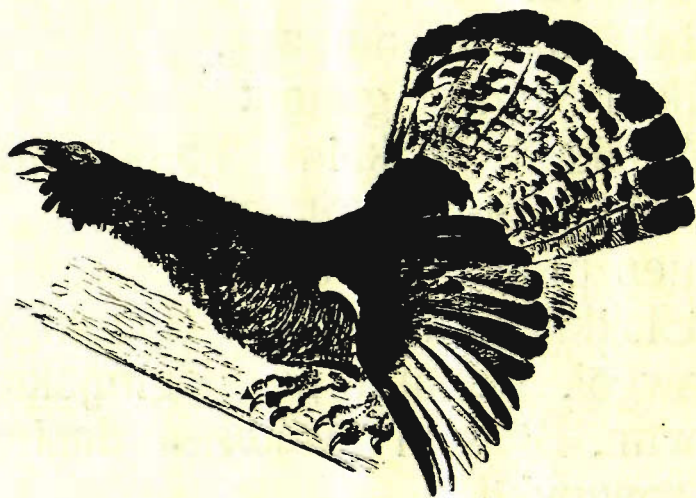
Dəginɳəktəlwə silara. Taduk upkat dəginɳəktəlwə zəwullə.

—Ajakakur! gunə.

Ətirkən icəttən, icəttən, gunən:

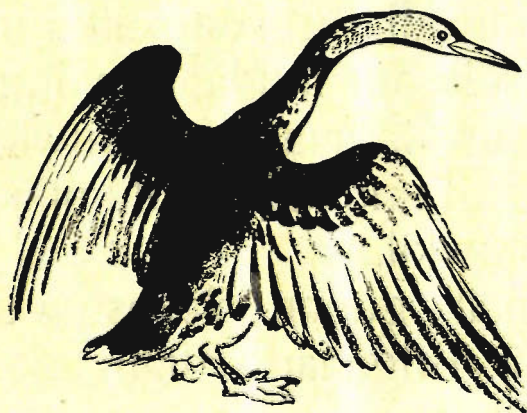
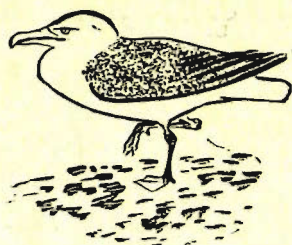
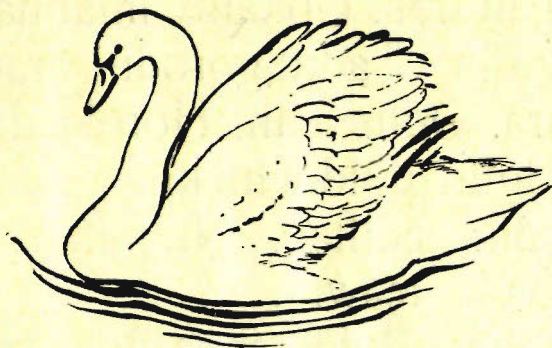
—Əməwkəllu bi amtadaw.

Awadil dægil mosadu.

Si icacās tarilwa dægilwə mosadu?
Awadil tugəkittulā dəgcəl? Awadil
əmən mucəl tugəzədəwər?
Ewa nuḡartin zəwzəḡətin tugə?
Ewa zəwcətin ḡənucəl?

Awadil dægil mudu.

Awadil dægil lamudu, biradu, amuttu
vižəwkił?

Nuŋarduktin awadil dəttu tugəzəwkił?

Ewa zəwuwkił nuŋartin tugə?

Ewa zəwcətin ŋənučəl?

Tugə urədu.

Icətkəl murəli. Upkattu imanna. Caski jañil icəwullə. Tadu gorodu aran, aranculargazara. Ədin acin. Horoki dəgrəkin, ləpurəlin igtin doldiwuwki.

Kə! ədin ədillən. Nuñəllən. Idu-də ekun-da əwki icəwrə.

Təli upkat ulukil capəldulawər ugdu-sinə. Bəjuktəzəril zulduwar bizərə.

Uluməsincətin.

Bolo ələkəs iñiniliwki. Iñinipcul ədisəl ədiliwki. Mucuktəl molduk buruliwki. Amutkar doñotoliwki. Biral zapkaltin ñan doñotoliwki. Siruləsəni mudandun dunnə upkacin doñotoliwki. Imanna buruwki.

Təli bəjuktəzəril brigadaltin ulumikicilduləwər nulgisiniwki.

—Ədu urinğət! gunən ələkəsipti brigada həgdigun. Brigadadu digin bəjəl, umun asi bicətin.

Asi bəjənnun zuñilla. Ge bəjə molallan. Caj hujudələn zuwa ora.

Brigada həgdigun gunən:

—Timatnə unə hərəkəltəzəñəp, ulumikitwə icədəwər.

Oroci bəjə.

Mucanca kumalandu təgətcərən. Kumalan metaduk owca. Mucanca ulləwə zəwzərən.

Mucanca tətigəlin tərgəksəməl, untalin, aramusalin, hərkin tərgəksəməl.

Əkinin darıla təgətcərən, aminduwi omaktaja həgilməjən ullizərən. Nuñan ciwat, tomkot ullizərən.

Mucanca asinnazərən irəksəmət hullat. Nama tar hulla biwki. Dolbo Mucanca ətən hiktirərə. Əllurin, unəkərin tərgəksədük owcal.

Aminin ugucakit əmərən. Aminin günən:

—Tægəmi kooperatiwdula surugət. Towarila ganasinjat. Ulukilwə, irəksəlwə kooperatiwdu bugət, towarila gagat.

Mucanca zalnunmi sazərən, oron upkatwa nuᅇardutin bunəwən.

Irgicil əməcəl.

Bira dagadun ajakakun oᅇkokit bicən. Tar oᅇkokittu umunupkit ororin oᅇkocotin. Tar awduwa omolgil Giwonca, Macica, tadék ətirkən Tambul ətəjətəcəcətin.

Dolboltono Tambul gunən:

— Əsi bi urədu irgici uzawan icəcəw. Əsitkən dolbonidu ajakanzi ilakallu guluwurwə.

Guluwurwə ilara. Asinə. Dolbo tigdəllən. Tigdə guluwurwə sirən.

Umnət ətirkən sələrən. Tulilə igwə doldiran. Omolgil zudukwar jurə.

— Irgicil əməcəl! Pəktirəwurwər gaku! gunən ətirkən.

Giwonca gunən:

— Bi ᅇələcim irgiciwə wadawi. Minᅇi amakaw saman bicən. Nuᅇan mindu guncən: Okin-da əᅇnəkəl irgiciwə warə. Nuᅇan səwəkᅇi bəjᅇn.

Macica ətir-kənnun pəktirullə. İlanma ırgicilwə warə, gil huktillə.

Təgəmi icənərə ororwor. İrgicil tunğa-wa ɳamasalwa zawacal. Tunğa əjnəkər həkəriwcəl bicətin.

Macica gunən Giwoncatki:

— İcətkəl, ırgicil ecal! Eda əcəs pəktirurə? İcəzənni, ecatin!

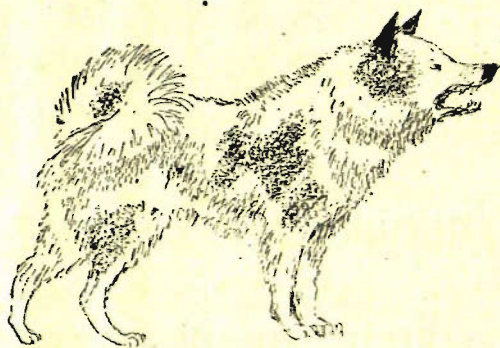
Karamə.

ŃəjŃə mundu ilan kacikar baldıra. Bu gərbi-rəw nuɳarwatin tugi: Karamət, Nugdit, Wacalanzi.

Karaməwə bi mənduwi gam.

Wacalanmə aminmi garan.

Nugdiwə garan akinmi.

Tugə upkat ilani həgdil ora. Mundu bələllə.

Aminɳiw Wacalanin tatillan bəjumət-təwi, bəjur uzalwatin bakaldawı.

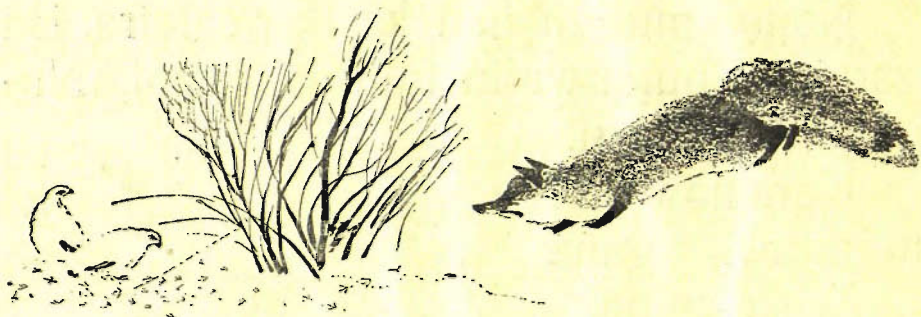
Akinɳiw Nugdin tatillan ulukilwə bakadawı. Minɳi Karaməw ororwo ətəjəl-lən, ədətın gorolo huktillə.

Əninmi əlgəwunmə nulgizərəkin, Karaməw murəli huktiktəzəwki, əjnəkər ədətin dariski sururə, ədətin əmənmurə.

Tugə ɲinakirwun hawaliwkil, zuga nuɲartin dərümķiciwkil.

Sulaki.

Ŋəɲə, zuga sulaki ajiwukin bizəwki. Nuɲan cipical umukilwatin sukcazawki.

Ŋuɲɲakilwa, dəgilwə zawawki, gorra-ktin.

Tugə sulaki əruməmət bizəwki. Zəm-mukin huktiktəzəwki. Nuɲan imannali zəwgəjəwi gələktəzəwki. Iliwki, dolca-ciwki, amtaciwki imannawa. Imanna hər-gidədun təpurəkən bisikin, imannadu helaki bisikin, nuɲarwatin zawawki.

Ewa-da ənə bakara, birala huktiwki. Amtawki zapkawan. Zapkadun imannadu

bucāl wə ollolwo bakawki. Ələkəs nuḡan murēli amtaciwki. Kapkan bisikin, nuḡan huktizəsiniwki. So zalici nuḡan. Bəjuktəzəri nuḡandukin zalicitmar.

Bəjuktəzəri munnukan uzakittun kapkanmə tuləzəwki. Sulaki munnukanmə zawanasina, kapkandu zawawuwki.

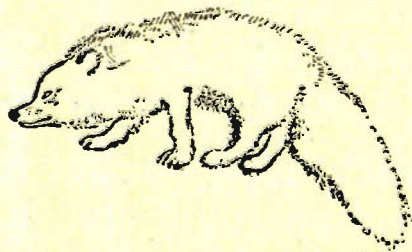
Sulakil agildu, dətildu, ḡamapculdu dunnəldu bizəwkil.

Catirə.

Catirə—tar bagdama sulaki. Catirəl dəttu bizəwkil. Gildu dunnəldu catirəl acir.

Zuga catirə igzama biwki. Tugə catirə bagdama biwki. Inḡaktan ḡəmumə. Goroduk imannadu catirə əwki icəwrə.

Catirə awdunin olḡopcudu dunnədu biwki. Dolbo nuḡan bəjusiniwki. Təpurəkər awdurwatin bakawki, amtaliwki. Təli awdunma uləwki. Təpurəkən ḡələtcənə jurəkin, catirə nuḡanman zawasiniwki.

Horoki imannadu doḡotorokin, catirə nuḡanman bakawki. Bucəl ollol zapkadu

ɣollaktin, catirə əməwki, tarilwa ollolwo
bakawki, zəwuwki.

Catirəwə əwkił pəktirurə. Nuɣanman
kapkanzi, laɣzi zəwawkił. Catirə dəttu ta-
muratku bəjɣə. Nannan guzəj, tamura.

Ʒantaki.

Əwənki laɣmi tuləcən. Laɣdun munnu-
kan tagacan. Unə əwənki laɣmi icənəsin-

cən. Laɣ tilpoco bicən. Laɣdu ələ munnu-
kanɣi maɣan bicən. Munnukanmə e-wal
zəwcən.

Ekun munnukanmə zəwcən?

Ʒantaki zəwcən. Ʒantaki ulləjə aja-
wuwki.

Əwənki wawcawə motiwa urədu de-
wuniksa, mənəkən zulawi suruwki.

Oronzi ñan əməŋnərən ulləlwə ɲisu-
dawi—ulləl acir. Ullələ zantaki suruwċən.
Əwənkil ulləwə upkatwan lokowurdu
lokowkil, zantaki ədən zoromira. Zan-
taki urədu, hojdu bizəwki. Zantaki əru-
mə bəjŋə. Nuñan əŋnəkərwə wawki.
Əwənkilduk ulləwə zoromiwki. Lañil-
duk bəjŋəlwə zoromiwki.

Zantakiwa əwənki warəkin, zantakiksa
nuñandun, ərumə bəjŋə acin.

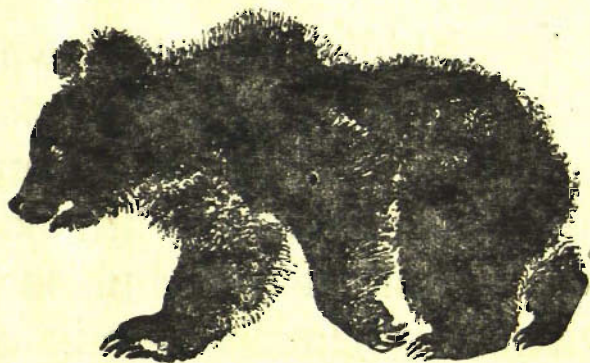
Homoti on bizəwki.

Homoti agidu bizəwki. Zuga nuñan
təwuktəlwə, ollolwo zəwuwki. Bolo ho-
moti burgumə owki.

Dunnə doŋotollon. Amakan tugəni oza-
ran. Homoti mo dagacandun awduna-
wi uləwki. Dunnədu imanna biwki. Agidu
ədisəl ədiliwkil.

Homoti azəwki.

Ñəŋŋə nuñan
awdundukwi
juwki, zalaja,
zəmmukin. Oro-
nmo bakami,
umnət zawawki.

Agidu.

Agidu cərumə. Umanca Kəpkoncanun
ɲənəzərə. Zır ɲinakir murəli huktikəzərə.

Kə! ɲinakir dariski himat huktilə, go-
gozonol. Homotiwa-ətirkənmə amtalla.

Həgdi, kəɲnomo, zəmmukin homoti
bəjəl iləwətin amtaran. Urunən, nuɲarti-
kitin dagamazaran.

Pəktirəwunmi mirədukwi gaksa, Kəp-
konca modu illan. Umanca gidawi ajat
icəcillən.

ɲinakir homoti halgardulan mikcan-
zərə. Inɲaktawan kikisinitta, ɲan amaski.

Kəpkonca pəktirənən. Homoti kəktiri-
sinən-məl, əcən dunnələ bururə. Uma-
nca kotowi ɲalizənə, zuləski giranan. Ho-
moti megandulin ajat gidalarən. Warən.

On Calduka kumawa bəjutcən.

Calduka kumawa wanasincan. Hutən
nuɲannunin sururən. Ista zukəldulə. Cal-
duka bagdamawa sunmi tətən. Bagda-
maja sunə acin — əru, kuma icəzəɲən.

Kuma zukədu hukləzərən. Kuma amu-
zərən. Kuma azərən, dilwi dimbikaca.

Nuḡan əsin gorojo arə. Əsalwi nizənə,
icəsinən murəli.

Calduka ḡurmasinən nuḡanman. Da-
galan əmərən, pəktirənən. Kumawa warən.
Higillən.

Hutən nuḡandun bələcillən, nannawan
higdəwər.

On lucal tugə ollomizawkil.

Amuttula bəjəl əməcəl. Zukəwən du-
ḡna. Həgdiwə nalbaçiwa adilwa mulə əjirə.

Ətirkən Semen ilmaktadu icəwkənən,
idu zukəwən dugriwən. Alagullan, zukə
hərgidədun adil hurkalwan seraḡilzi on
taniwan.

So urgəpcu adilwa taḡmi. Umunup-
kittu bəjəl kətə. Upkat umukəndu adil-
war tanzəcal.

Amakan adil icəcillən. Ollol adil nal-
badun kətəməmə.

Iwan seraḡziwi ilbəzərən. Ollolwo
adil nalbalan asaktazaran.

Taduk adilwar tanə. Zukədu ollolwo
uḡkurə. Nan adilwar əjurə. Tugi dolbodolon
hawalla. Kətəwə ollolwo umiwra.

Umunupkittu hawalzami aja.

Iḡinipcudu lamudu.

Dət bargidadun iḡinipcu lamu bisin. Nuḡan dolbordu bisin.

Tar lamuli anḡaniwa upkatwan zukəl əjəsini-wkil.

Zukəl gugdamal, urəlgəcir. Lamu hadin up-kacin zukəci.

Tugə mittu tirgani urumkun. Tugə iḡinipcudu lamudu tirgani acin. Tugəniwə upkatwan dol-boni biwki.

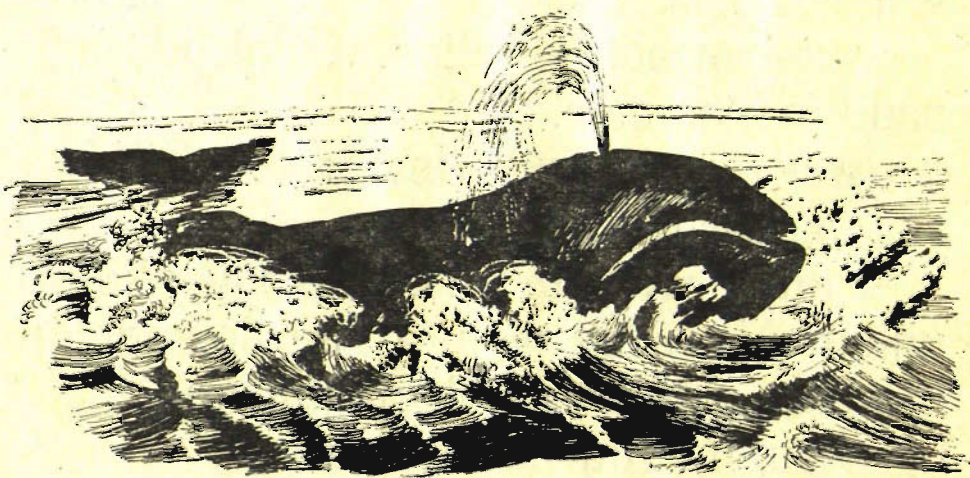
Naḡḡa haktirapcu. Naḡḡadu osiktal. Hadun naḡḡadu ḡəri biwki. Tar ḡəri gərbiciuwki dol-borḡit ḡərit.

Zuganiwa upkatwan iḡinipcudu lamudu tir-gani biwki. Təli dilica əwki bururə.

Kalim.

Iḡinipcudu lamudu huḡtuməlcəl bəjḡəl bižəw-kil. Həgditkutin bəjḡə kalimzi gərbiciuwki.

Kalim lamudu bižəwki. Nuḡan əwki girkura. Nuḡan həgdiwə ollowo urəri.

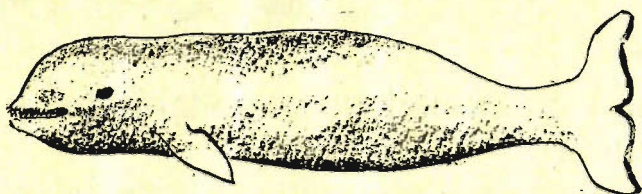

Kalim so hægdi wəjɣə. Amɣan hægdiməmə. Iktəlin acir. Nuɣan amɣatwi muwə zawawki. Muwə amɣadukwi juwkəniwki.

Amɣadun hujukur ollol əmənmuwkil. Kalim nuɣarwatin nimɣawki.

Nuɣan əwki hægdiwə ollolwo zəwrə. Bilgan hujukun.

Beluha.

Beluha kalimɣacin. Nuɣan wəgdama, guzəj biwki. Beluhal umunupiksəl tisaktazawkil.

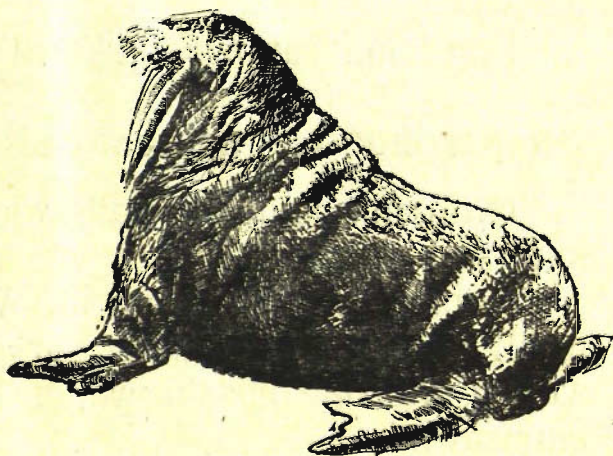
Beluhal ollolwo ələ zəwuwkil. Nuɣartin əwki huɣtulwə wəjɣəlwə zawara.

Kjami.

Kjami ɣələwsipcu lamu wəjɣən. Nuɣan hægdi, imuksəci. Dilin munɣumə, amɣan tijəkun.

ʒulədun zur ɣonimil surkalin biwki. Tar surkal ɣonimil, ɣaləlgəcir.

Kjami, tikuliksə, surkalziwi zawwa kumtəwki. Umnət pək-tirəwunzi nuɣan əwki wawrə.

Kuma, lamudi satimar.

Kumal bizəwki lamul zapkaldutin, ijinipculdu lamuldu.

Kumal ollolwo zawawki. Ajiwuksal, nuḡartin zukəldu huklāsiniwki.

Tar zukəldu lamudil satimari bizəwki. Bagdamal satimari.

Zukəl bagdamal. Satimari-da bagdamal. Əwki icəwrə satimar əməzərin.

Satimar kumala əməksə, nuḡanman zawawki. Zəwuwki nuḡanman.

Kumal muli hurrəktin, satimar amardutin huriwki.

Bagdama satimar ajakanzi tisawki, huriwki.

On parohodil ḡənəktəzəwki ijinipculi lamuli.

Ijinipculi lamuli ḡənəsiniwki sələmə, zukəlwə kapuzari parohot.

Nuḡan zukəlwə kapuwki. Amardun gil parohodil ulbuli ḡənəsiniwki. Tar parohodil pəktirəwuwə, porohwo, saharwa, burdukwa, torgalwa əməwuwki.

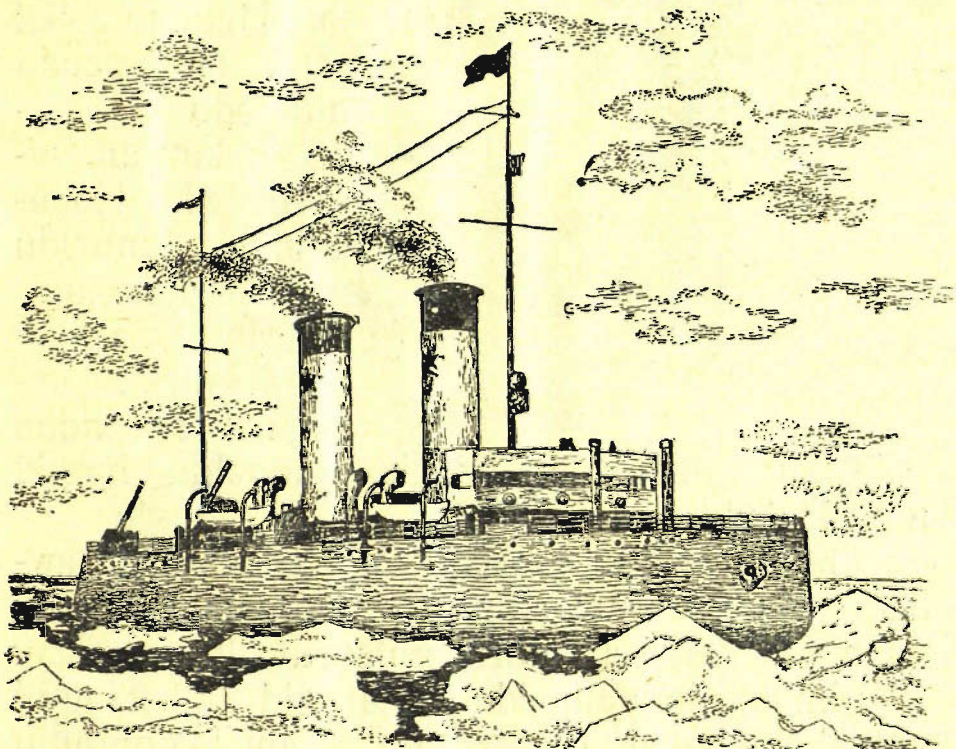
Кә! зукәлwә капузари пароһот дирәмилдүлә зукәлдүлә иcән. Аракүкан гәнәзәрән. Зүкәл әw-күл гәнәwкәнә.

Идү гәнәзәгүә бисин? Онү сәмү?

Нуғәндүн әероплан бисин. Бәжәл әеропландү тәгәрә. Дәгиллә, нәмдәмәрилwә зүкәлwә иcәттәwәр. Амәски дәгрә, һоктоwо нуғнүрә.

Горowo гәнәзәcәл пароһодил. Әмәcәл һәгди бира дәптүлан. Фәкториялду тоwарилwә әмәwсәл. Бәжгәл нәнәлwәтин, оллөлwо, 'мөлwә гәcәл. Амәски сүрүcәл.

Нән тар зүкәлwә капузари пароһот зүләли

гәнәcән. Нуғәндүн әмәрүлта гил пароһодил сүрүрә.

Түги гәнәктәзәwкүл пароһодил иҗинипcүли ламүли.

Hækupcudu dunnædu.

Tugæ togo dagadun hæku biwki. Bæjæl surwær lukiwki.

Hækupcudu dunnædu tadukhækutmær. Tadu okinda tugæni, imanna acin.

Hækupcudu dunnædu bizæril tægæl injinmæ æwki saræ. Hækupcudu dunnædu anḡaniwa upkatwan zugani biwki. Hækupculdu dunnældu mol hægdikækur.

Mo haranin hægdi biwki. Umun mo harandun

kætæ zul binæl. Hækupculdu dunnældu hægdil mosal biwki.

Garala acir mol biwki. Dugæriktæduwær awdannacil biwki. Awdannaltin ḡonimkur. Mol gugdakakur. Targacir mol gærbiciuwki palmalzi.

Umukærdi palmaldu ḡaḡtal baldiwi. Hægdil ḡaḡtal, kuḡakar dililgacirtin. ḡaḡtal dondutin ukummi biwki. Nan huḡtuldu palmaldu alapcul ziktæl baldiwi. Caj, kofe, hlopok hækupculdu dunnældu baldiwi.

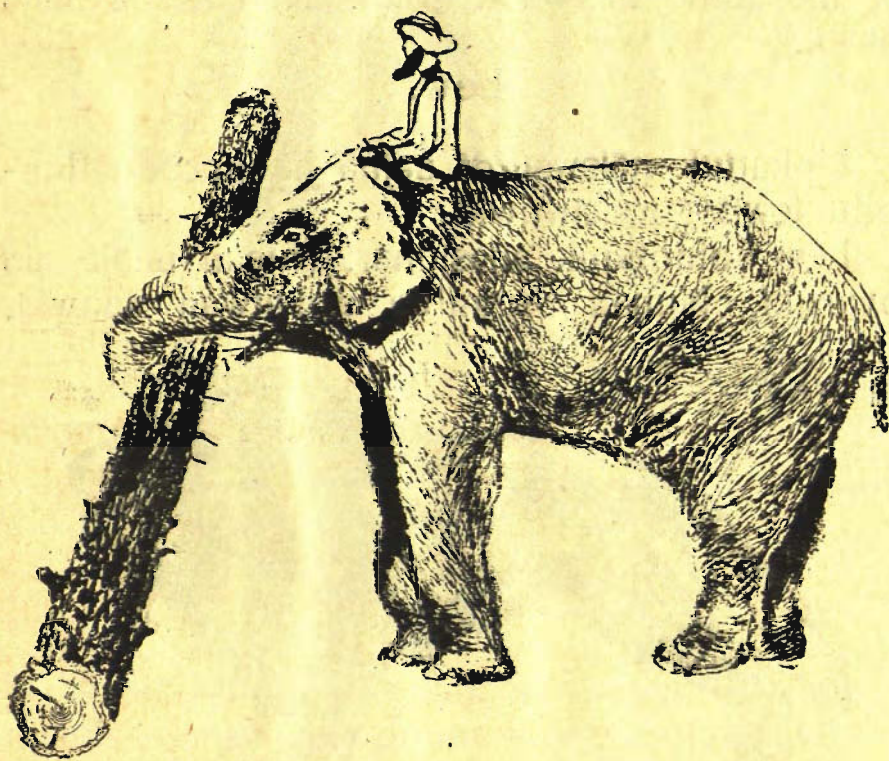
Dunnəl-əkicir.

Həkupculdu dunnəldu mulə acir dunnəl biw-
kil. Targacirdu dunnəldu əwki tigdərə. Mu acin.
Tukala olgokin, həku. Ərgəcirdu dunnəldu
ekun-da əwki baldıra. Upkacin iña, zolol.

Ədilləkin, həku tukala upkacin tamnaliwki.
Ərgəcirdu dunnəldu bəjəl əwki bisi. Tar
əkicil.

Slon.

Həkupcudu dunnədu həgditku bəjhə slonit
gərbiciwuwki.

Slon halgarin diramil. Mənəkən həgdikəkun,
motiduk zurə həgditmər, kurvəgəcin. Dilin həg-

dikēkun. Serin albisal. Amḡadukin zur hēgdimə-
məl surkalin juwkil.

Oḡokton hēgdiməmə, ḡonimama. Tarit oḡo-
ktotwi nuḡan ajat hawaliwki. Nuḡan oḡoktotwi
mola sulluwki, dunnəduk ziktəlwə təwliwki.

Slon mosaldu bižəwki, awdannałwa zə-
wuwki. Slon mola əməwki. Oḡoktotwi garaja
zawawki, amḡaliwi diwki, zəwuwki.

Bəjəl slonila zawawkil. Nuḡarwatin mərduwər
hawaliwkaniwki.

Həkupculdu dunnəldu kətəməmə slonil bə-
jəldu hawaliwki. Nuḡartin ajal hawamnil. Nuḡar-
tin mosaduk molwa iruwki. Kuḡakacija .bəjə
bəwki.

Lew.

Upkattuk ḡəłəwsigdi bəjḡə həkupcudu dun-
nədu lewit ḡərbiciuwki.

Lew homotiduk əḡəsitmər. Nuḡan ulləjə ələ
zəwuwki. Nuḡan tirḡaniwa upkatwan azəwki.

Dolbo nuḡan bəjuməsiniwki. Nuḡan so doldilan
biwki. Haktiradu so icələn biwki.

Awduwa urgəpcut ətəjətcəmi, lew ədən zəwara. Lew gugdamamat mikcaniwki. Nuḡan kurewa bargimnak mikcaniwki.

Iktəlin əməril, maḡalin əḡəsil, osiktacil. Nuḡan bəjunə maḡat təkətəkin, bəjun təliḡə buwki. Nuḡan wawcawə iruzəḡa.

Tigr.

Ge bəjḡə, gərbici tigr, ḡan ḡələwsipcu bəjḡə bisin. Tigr nannan mərimə. Cukaldu, supirəldu nuḡan əwki icəwrə.

Həkupculdu dunnəldu biral, amuzil dagadutin gugdama cuka baldiwki. Tigr, cukadu hukləzənə, bəjḡələ tigiciwki.

Giwcən umnarəkin, tigr lukigəcin mikcaniwki. Umnət maḡat giwcənmə wawki.

Tigr bəjəlwə wawki.

Kəbir.

Kəbir hujukun, zaləḡaci bəjətkən. Nuḡan tunḡaci. Həkupcudu dunnədu bizərən Kəbir.

Timaltanə unə aminin Kəbirwi səriwrən:

— Təḡətkəl, Kəbir, hawalnaskəl!

Kəbir zulakin səktəwundukwi illan. Həḡdiwə

awunmi awularən. Aminin torgaja hærkigəcin tətən, tugi-dē awularən.

ʒuktə ɲəkərə hawalnasindawər.

Ƙabirɲi umukən awunin, tar upkat tətigəlin. Aminɲi awunin, tadék torga.

Himat tuksazara nuɲartin hawalawər. Tirganiwa upkatwan Ƙabir caj supirēldukin awdannalwan pəstizəɲən. Aminin tukalawa uləzəɲən, omaktalwa supirēlwə baldiwkandawi.

Aminin ɲuɲəduwi supirēlwə baldiwkanzərən.

ɲuɲəduwi Ƙabir awdannalwa pəstizərən.

Ƙabir aminnundun ɲuɲə tirgani hawalin ələ 12 kopejkalwa buzərən. Taril məɲurɲilduliwər aminin ələ diginə urula riswa gazaran: umukənə Ƙabirdu, ʒurə mēnduwi, umukənə Ƙabir nəkundun, Wigamadu.

Ƙabir adirakakun ɲuɲəwi icətcəwki. Nuɲan—həgdi, burgumə wəjə. Nuɲandun bagdama hærkin, bagdama sun, ɲaləldun diram mokaɲ. Nuɲan ho-ktokorduli ɲənəktəzəwki. Nuɲan ewa-da əwki ora. Nuɲan ələ təpkəzəwki, turəciwki hawamnilwar.

Dolboltono Ƙabir aminnunmi hawadukwar ɲənəzərə.

Aminin həgdi, zalaɲaci, cimkagacin.

Ƙabir hujukun, həgdi awuci.

Aminin Ƙabirdu gunzərən:

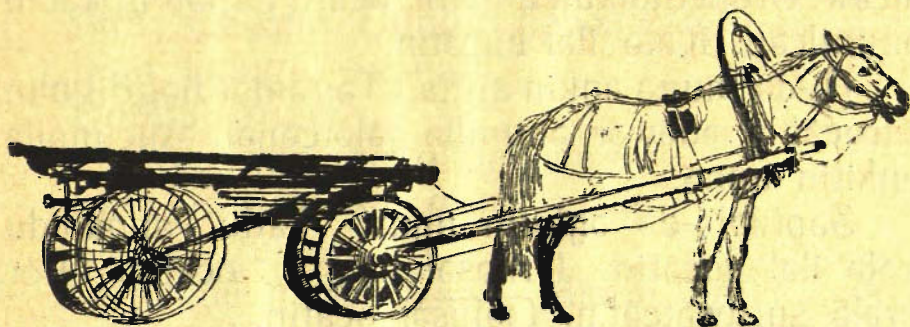
—Alatcəkəl, Ƙabir. Ər mit tugi ətəzəɲəp in-
zəmi.

Bugadu umukən dunnə bisin. Tadu ɲuɲəl-ba-
jasal acir.

Amakan tugi-dē mittu ozaɲan.

Idu burdukwa baldiwkaniwkil.

Kətədu dunnəldu əwkil ororzi ɣənəktəzərə. Tadu murirzi ɣənəktəzəwkil. Tugə murinzi tolgokicit

ɣənəktəzəwkil. Imanna acindun murira iruwurdu olgazawkil.

Ukumni zarin tadu macalələ zawucawkil. Macalə kətəjə ukumnijə buwki. Ukumniduk imurəɣizəwkil. Imuksə, ullə zarin suɣurirə zawucawkil.

ƶuga murir, macaləl cukalwa zəwuwkil.

Tugə cukal acir. Tugə nuɣarwatin oroktolzi ulizəwkil. ƶuga oroktolwo tugərjəwər umiwzawkil.

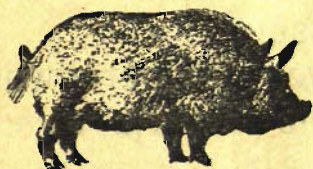
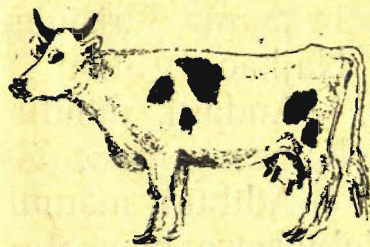
Suɣurir upkatwa zəwuwkil: cukawa, ulləwə, ollowo, kolobowo.

Tugə macaləl, suɣurir guləkərdu bizəwkil.

Guləkən molduk owca.

Mol sigdələɣutin lalbuka nəwɕə.

Guləkəndu ɣama biwki.

Ərupcu anğani.

Ətirkən Kəjnəcə ulgucəncən:

—Ucələkəkun tar bicən. Bi təli ilmakta bicəw. Ərupcukəkun anğani ocan. Urilən upkacin ənunilcən. Kətə iləl bucətin.

Ɔi-də munə əŋkin ajitta. Təgəmər həgdigulin surucətin, ədəwər ənunillə Ɔələtcənəl. Ajicimnila əŋkitin uƆnə.

Ɔəptilələ-də əŋkitin uƆnə. Tadu anğanidu kətə iləl bucətin. Uriləsəl kəŋgul ocatin. Oror urələ suruwətcətin. Gəlusəl ocatin.

Icəciwkən.

Əwənkildulə kupes murdacan. Najkacə kupeswa ulləlzi, kolobolzi ulillən. Kupes arakiwa əməwrən. Najkacəwə umiwkallən.

Najkacə soktoron. Kupes hutakandukwi icəciwkənmə urisinin. Najkacətki icəwkənən.

Najkacə Ɔunən:

—AndaƆi, mindu bukəl. Bi ulukilə buzəƆəw.

Kupes Ɔunən:

—Adikun, mənmi kətəwə tamacaw. Ulukildu sulakiksawa hawkəl.

TuƆi Najkacə sulakiksali, tunƆa ulukilduli-də icəciwkənmə unijəcən.

Najkacə əcən sarə kupes uləkkiriwən. Icəciwkən tamanin tunƆa kopejkal bicən.

Əsilə urədu, dəttu kupesil acir.

Əsilə əwənkil bəjƆəksəƆilwər kooperatiwdu buwkil. Kooperatiw awaditanəjə towarja əwənkildu buwki.

Adilja acin.

Amakan ollol kətəməmə ozaŋatin. Iwanŋi adilin ərupcuməmə, upkaciŋ təkəmcā. Tugə ollojo acinzi on vizəŋən? Ŋinakirwi ekurzi ulizəŋən?

Bira zapkalin Dunga ŋənəzərən.

Iwan, Dunga — nanajil.

Dunga gunən:

— Kə, Iwan, on ollomizəŋas?

Iwan ewa-da əsin gunə.

Dunga gunən:

— Mindu hawalnaskəl. Mindu adilil həgdi-məməl, mindu hawamnil kətə biŋəttil. Si hawalca vizəmi olloci vizəŋəs.

Iwan Dungalaki hawalnasincan.

Kətəwə tirganilwa Iwan hawalcan. Dolbonildu əcən arə. Ollol ajat wawcal. Iwan zalduwi gunən:

— Dunga kətəwə ollolwo buzəŋən, tugənidu ələkinzəŋən.

Iwan Dungalaki əmərən, ollowo gadawi.

Dunga gunən:

— Ma, gaka!

Iwan icətcən: zurdu begaldu ətən ələkinə. Iwan gunən:

— Ədu ollol adikur. Bi kətətmərjə hawalcaw, gunən.

Dunga iŋəktəllən, gunən:

— Adiliw minŋi, olloŋilwi-da minŋil. Bi sindu kətəwə bum.

Iwan gunən:

— Si uləkkicinni! Bi sowettula suruzəŋəw.

Iwan sowettula sururən. Ulgucənən Dunga nuŋanman uləkkinəwən.

Sowet Dungawa Iwandu ollolwo buwkānən.
Sowet əsin burə, bajan zadaŋma kamnittan.

Kulakil, samasəl mittu acir oktin.

Bikittuk upkattukin bəjəl umiwkittuwar
umiwcatin. Iwan gunən:

— Mittu hərəkət bizəmi so urgəpcu. Umunu-
pcəl hawalŋatip. Umukāndu ororwor zawucazaŋap.
Umukāndu ulumizəŋəp.

Bajan Jakow gunən:

— Mindu oror kətəməmə. Huŋtuldu oror
adikun. Zadaŋil minŋilzi ororziw, ənəl tamazara,
ulumilzəŋətīn. Bi ətəm urərə.

Saman gunən:

— Umunupkittu dukuwraksun, sunduk bəjŋə-
ksəŋiləsun upkatja ənəl tamazara gazaŋatin.

Komsomogin Semen gunən:

— Si uləkkitcənni, saman. Sowetil umunupki-
cildu bələzərə. Su mənəkər əsis hawalzara. Huŋtul
hawalzitin bimuzərəs. Mit umunupkittulə əgət
bajasalwa, samasəlwə iwkānə.

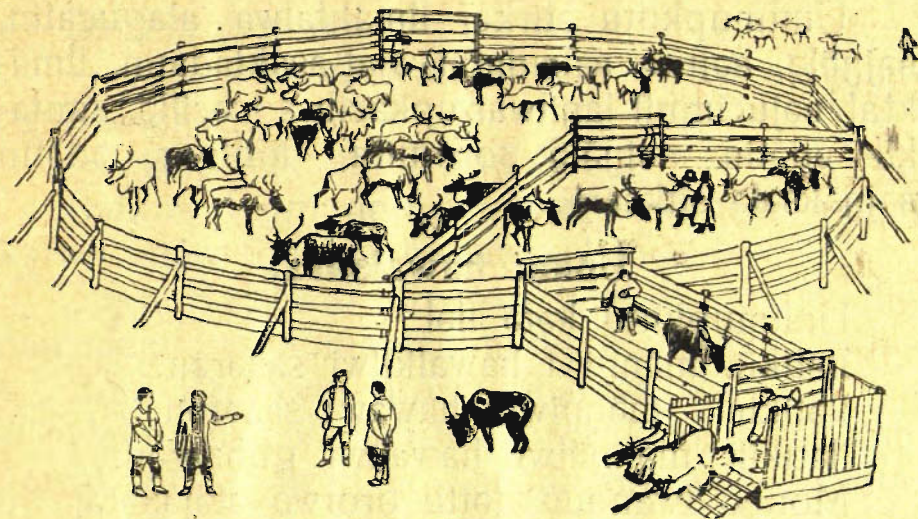
Kopkonca.

Kopkonca zuduwi umukān hawamni. So ur-
gəpcu hərəkət bizəmi. Nuŋan ororwi ətəjərəkin,
ekun-da əŋin ulumirə. Nuŋan uluməsinəkin, oror
əmukir əmənmuzərə, ekun-da əŋin nuŋarwatin
ətəjərə. Ororin bumurəktin, Kopkonca samanmə
ərizərən. Saman uləkcimni, əwki sarə ororwo
ajittawi. Kopkonca ororin umutəlzi buzərə.

Kopkonca umunupkittu dukuwran.

Umunupkit awdun həgdiməmə. Oror əwki
huktilwəttə. sirul hərəkət bizərə. Ŋamal ŋan

hərəkət vizərə. İləl kətəməmə. Awduwar ajat
 ətəjətcərə. Dagadu oror kurewan ora, „koral“
 gərbiçiwə.

Ororwo əwkil hitəklə asaktara.

Ororwo kurela — koraldula asaktazara, tadu
 ilkəndəwər. Ədətin oror bumurə, illəlwətin
 minəzərə, ənumuk acinçiwkit nəzərə. Taduk
 ororwo tañzara. Ənumuk acinçiwkitwan oror
 ajicimnitin nəzərən.

Umunupkittu Kəpkonca ajat hawalzaran.
 Ororin awgaral, əwkil huktiktərə. Mənəkən ulu-
 mizərən.

Umunupkittu.

Ətirkən Tamnawul gunən:

— Bi əmukin ulumilzəñəw. Umunupkittulə
 əzəñəw irə. Umunupkittu ilmaktal kətəməmə.
 Nuğartin bəjurə əwkil asaktara.

Tamnawul lağılwi tuləzərən. Lağılin kətə-
 məmə. Tamnawul əmukin. Tamnawul lağılwi
 icənəzərən.

Icənərəkin, umukənduk laŋdukin zantaki bəj-
ŋəwə zoromica. Gedu laŋdun iŋtilgun bəjŋə
nannawan sukcaca.

Umunupkittu ətirəkər ilmaktalwa alagucatin,
bəjŋələ, bəjurə bakadatin, ajat asaktadatin. Ilma-
ktal bəjucimnil laŋilwar upkacilwa icəcillə, zanta-
kil ədətin bəjŋələ zoromira, iŋtilgur ədətin
bəjŋəksələ sukcara.

Upkat hawalzara.

Umunupkittu kətə iləl.

Ilətikin mənŋiwi hawalkitwi sazərən.

Ilətikin mənŋiwi hawawi sazərən.

Ilətikin mənŋiliwi hawaliwi gunzərən.

Monŋo lwannun dəttu ororwo ətəjəzərə.

Semen, Lurzawul, Nikolaj, Somirca ulumizərə.

Maltuca laŋilwa tuləzərən.

Ŋi ajatmarit.

Upkat kolhogir umiwkittula əməcətin.

Hawalwər ulgucəməcillə. Bərkəwul gunən:

— Bu ororwor ajat ətəjəzəŋəwun. Oror ajal,
burgul biəzəŋətın. Iwan ajat hawaligin.

Iwan gunən:

— Mit ollolo kətəjə walzəŋap. Girkilti-da ajat
hawalzaktin.

Bəjumətcəril guncətın:

— Bu bəjŋələ kətəjə wazəŋawun. Gil ajat
hawalzaktin.

Kolhogir upkacil tugi guldicətın:

— Tugə, upkat umiwraktin, icəzəŋəp, getikin
mənŋiwi hawawi on onawan. Təli ajatkulwatin,
ərutkulwətin icəzəŋəp.

Aja hawamni.

Ŋəŋə kolhogir brigadaldu boriwulcatin.
Umuntin ollomosincan. Ge ororwor ətəjəcilcən.

Bərkəwul gunən:

— Bi ororwor ajat ətəjəzəŋəw. Oror ajal, burgul bizəŋətin.

Ŋamallan. Ŋamasal hutəŋilcəl.

Bərkəwul umundu dunnədu urincəcən, əŋnə-kərwə ədəwi hitəklə huktiktəwkənə.

Žuga Bərkəwul ororwor jaŋiltiki tuktiwkən-cən. Jaŋildu ŋanmaktal, hunmiktal acir.

Bolo Bərkəwul orornunmar əwcən.

Haktirapcu ollan. Irgicil orortiki əməlcəl. Bərkəwul zulləwə əcən arə, ədətin ororwon zawara.

Tugə kolhogir umiwcatin. Icəcilcətin, ajatku-lwar, ərutkulwər hawawətin. Bərkəwul hawawan icətcətin.

Bərkəwulŋi ororin upkat ajal, burgul. Umundə oron əcən burə. Umunupkit həgdigun gunən:

— Bərkəwul ajat hawalcan. Nuŋan awduwar ajat ətəjəcən. Si, Bərkəwul,—gukcanzari.

Gil tugi-də hawaliktin.

Jakow.

Bəjuməcimnil uluməsinə. Tar sigələsənidu ulukil kətə bicətin. Tirganitikin bəjuməcimnil ilanzatəlzi, diginzatəlzi ulukilwə wazəcatin.

Timatnə Jakow ulukiŋilwər hutakandu təw-zəcən, gunzənə:

— E, amakan hutakanmər zaluwzallap.

Semen gunən:

— Ajat hərkəksə, dəlkəndu nədəwi.

Bəjuməcimnil suruwətcətin. Ulukiñilwər təwuk sə, Jakow-da surucən.

Surucələn, anğəlatin umun əwzəri bəjuməcimni əməcən. Nuğan anğədutin cajiŋcan. Umukən ğinakinin anğədu hunğidukwi əmən mucən.

Dolboltono bəjuməcimnil ğənurə.

Ulukiñiltin hutakanduk uriwcal, təkəmcəl, anğədutin upkattun noduwcal.

Təli Jakow ğunən:

—Ər bi əğənğəwum. Bi ənilcəw hutakanmər dəlkəndulə nədəwi.

Brigadatin həğdigun ğunən:

—Jakow—ərupcū hawamni. Nuğan umunupkit idəğəlwən əwki ozozara. Umunupkit idəğəlwən əsi ozozara kulaktu, samandu bələzərən. Mundu targacir hawalimnil əwkə gələzərə.

Et Kunacan soğozoron.

Nəğnə Kunacan baldiran. Kunacanmə əwkil awra. Kunacan nəğnaci oran. Kunacan bədu hukləzərən, soğozoron. Əninin kolobowo seran. Hutəduwi burən, ukuzədən.

—Ma! ukuzəkəl! Əkəl soğoro!

Əninin hawalnasinən. Kunacan zuduwi əmukin əmən murən.

Tikin mitñil əwənkilti umunupkittulə irə. Həğdil hawal bizənmətin kuğakarwə irgitkitwə ora. Asal irgitkittulə hutəlwər əməwzərə. Tadu nuğarwatin awzara, ulizərə. Əntil hawalnasinzərə.

Kunacan tugi-də irgitkittu bizərən. Nuğanman zudu əwkil əmukinzi əmənə. Tikin Kunacan əwki soğoro.

Marija — sowet hægdigun.

Marija zadaŋ bičēn. Nuŋanman bajandu ədi-
lōwrə. Ədin nuŋanman bolgicacan, iktucēn. So
urgəpcut bižəcēn Marija.

Rewolucija ocalan, Marija ədidukwi surucēn.
Gorottu alaguwulcan. Anŋanili mucusinən.
Gilwa asalwə alagullan. Tatkit owdan bələrən.
Sowettula Marijawa sinmara. Tikin nuŋan urikit
sowetin hægdigun. Nuŋan uŋiwcəl̄n̄un umukēn-
du hawalwa, itilwa ozara.

Omakta urilən.

Ərəwə urilənmə urədu əsikən ocatin.

Həgditkuməmə gulə uriləndu — tatkit.

Tatkit darigidadun awkit bisin.

Ge həgdi gulə uriləndu — sowet.

Ilitin həgdi gulə — ajitkit.

Ajitkittu ajicimni ajitcawki. Upkatwa ajitcawki:
uriləndu biwkəl̄wə-də, nulgiktəzərilwə-də. Ajit-
kittuk tarkandu orodi ajitkit bisin. Tadu ajitkittu
huŋtu ajicimni ororwo, ŋinakirwa ajitcawki.

Digitin gulə uriləndu — kooperatiw.

Murāli ņan gulākār bisi.

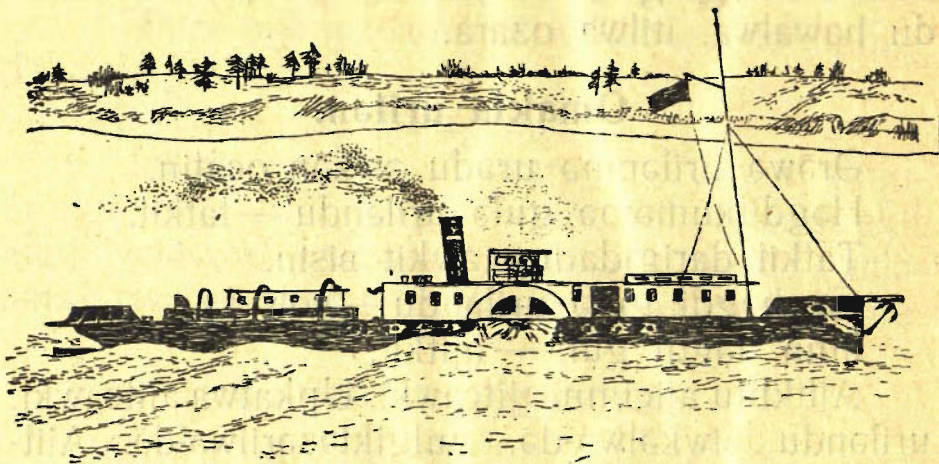
Gulākārdu nulgiktəzəril - dē bilzərə.

Ər urilən — kultbaza. Kultbazawa sowet ocan.

Parohot əməcən.

Narawul aminan bira ugudun ilitcacatin. Birali guləkənņəcın zaw saņņazana əməsincən. Aminin guncən:

— Tar parohot əməzərən.

Parohot gorottuk əməcən. Gorottu hawamnil bızərə. Nuņartin parohotwa ocatin. Nuņartin awadiptikirwa towarilwa ocatin: poruhwa, pəktirəwurwə, adililwa, saharwa. Parohot əmuwcən towarilwa dolborņil təgəl zaritin.

Sələmə dəgi.

Tirganitikin Boskoca icətcəcən umņətil bira ugidəlin dəgiktəzəriwətin.

Umnəkən upkat umņətil dəgilwəttə. Bira ugidəlin həgdiməmə dəgi dəgzəcən.

Dəgi hiņginəzəcən, kurinəzəcən. Taduk dəgi mudu docan, muli tisascan.

Tāli Boskoca icēcān — tar əcə dəgi bisi, tar dəgiktəwki masina. Masina həgdi asakici bicān. Hərgilān zawil bicātin. Masinadu dəgiktəmni ilə təgətcəcān.

Dəgiktəmni bira zəpkalan jucān, hanjuktacan idu urilən sowetin bisiwān. Upkat iləl dəgiktəwkiwə masinawa emkatcacatin.

Dəgiktəmni guncān:

— Amakan hawamnil kətəjə dəgiktəwkiyə masinala ozalla. Sundu - dē targacin masina — aeroplan ozañan. Ugigit icəcilzəñət ollol, bəjñəl idu bisiwətin.

Solzawul zawottu.

Solzawul zawottula əməcān. Guncān:

— Ekun həgdiñ gulə.

Taduk hanjuktacan:

— Eja ozawkil ədu?

Hawamnil nuñantikin guncātin:

— İcənəkəl.

Solzawul zawottula icān. Ğələləcān.

Migdiməmə, higinjəcindu, cuñurkər horol-
zoro.

Hawamnil guncātin:

— Əkəl Ğələttə. Ər masinal.

Solzawul icəcān — zawottula ollolwo əmuwcəl.

Kətəməmə ollol. Solzawul mijaran:

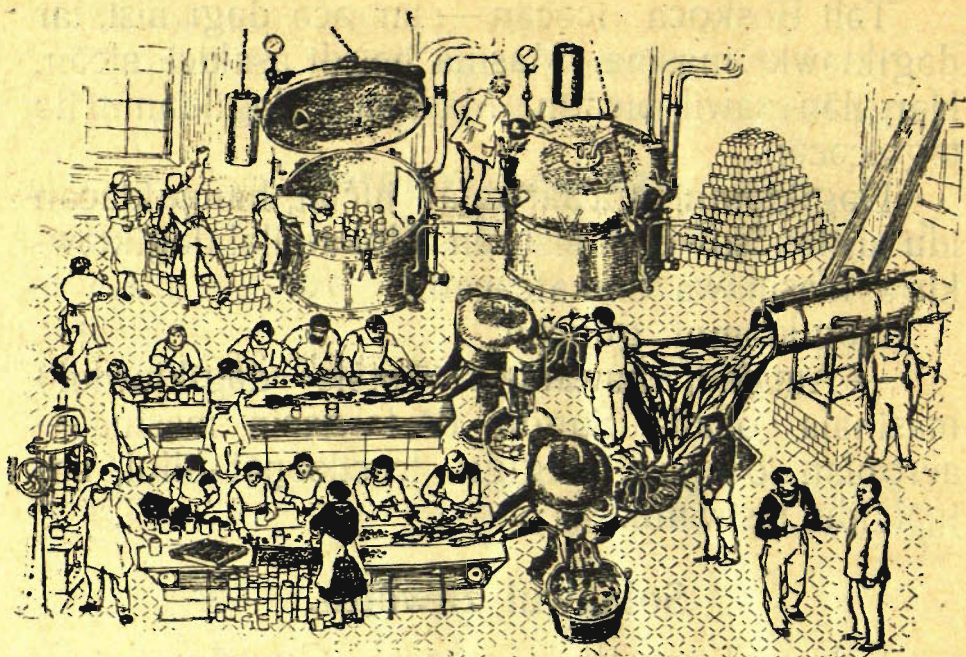
— Okin tarbawa ollolwo turukədəzəñətini?

Olo munuzəllən.

Hawamnil iñəktəllə:

— Ətən munurə. Ajat icətkəl.

Ollowo masinadu nəcātin. Masina ollo

Ilapcawan hogcan, dilwan hogcan, ollowo tælgæ-
 tcæn. Umukænduk masinaduk gela masinala
 cuŋtukakan bisin. Cuŋtukakan hæræn tanmuzaran,
 umukænduk masinaduk gela masinala ollowo
 iruzana. Hawamnil masinalzi ollolwo minæcætīn,
 aldumaldu awsakakardu nætcætīn, turukædæcætīn.
 Taduk hægdigudu ulæwundu ulæcætīn.

Solzawul ollowo amtacan—ollo ala.

Zawot.

Mittulæ hawamnil æmæcætīn. Nuŋartin zawotwa
 ocatin. Əsilæ zawottu iræksælwæ izæwkil, tærgæk-
 sæŋzæwkil. Nonon bu tærgæksæwæ ŋalæziwær
 izæŋkiwun. ŋalæzi hawalmi urgæpcu.

Zawottu masinal bisi. Iræksælwæ masinalzi
 izæwkil. Əsilæ bu iræksælwæ zawottu izæŋnæræw.
 Kætæwæ iræksælwæ izæŋnæræw.

Umukāndu hawalzawka.

Mundu umunupkiwcādu awdudu hægdi tirgani bicān. Mundulē hawamnil əməcətīn. Hawamnil hægditkuməməwə zawwa gacatin. Tirganiwa upkatwan zawdu hawalzacatin. Zawdu masinawa tulēcətīn. Taduk guncətīn:

— Ətərəp. Əsilē icətkət, on zaw suruzən. Uliwura əwkē gara.

Zawdu tunğa iləl tægəcətīn.

Hawamnil masinawa hawaliliwkancatin. Zaw surucān himaməmət soloki.

Iwan Sicogir guncān:

— Ərgəcir zawil mittu gələwzərə.

Sagdi hawamni guncān:

— Umukāndu hawalillakip, ərgəcir zawil ozağatin.

Zawodila ozarap.

Mitğidu dunnəğdut kətəməmə huğtutikir zawodil. Zawodildu hawamnil hawalzawkil. Umukārdu zawodildu pəktirəwurə, kalasala, purtala ozawkil. Gildu torgaja, tomkolo, adilila ozawkil. Həgditkuldutin masinala, parohodila, aeroplasala ozawkil. Zawodildu hawamnil masinalzi hawalzawkil.

Masinat amakan, əjimkunzi hawalzami. Ņaləziwi masinagacinzi amakan əği ora.

Ucəlē mosadu, dəttu zawodil acir biğkitin. Tikin dəttu, mosadu mit zawodilwa orap, nən omaktalwa ozarap. Tarildu zawodildu molwa huzawkil, ollolwo hawaliwkil, irəksəlwə izəwkil.

Ucəlē dolborgidadu bizəril tægəl əğkitin zawodildu hawalla. Tikin nuğartin hawalilzawkil.

Dukuwun.

Altawul Leningrattula əməcən. Tatkittulawi dukuwunma dukucan:

— Ajawrilwi girkilwi. Bi Leningrattu bizəm. Əsikəkən bi həgdidu gulədu bizəm. Nuğan tunğanmanzi dapkaldiwca, tunğa guləl ojolto-

gocin. Ugigit icətmi harun—ugiməmə. İləl hərgilə hoktoli tərərəkərgəcir girkuktazara.

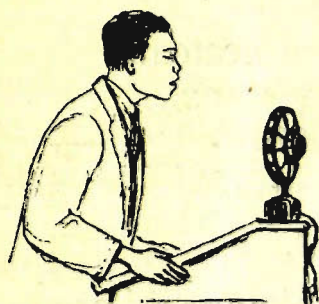
Hujukür cuğurkəcil guləkər huktiktəzərə. Ər tramvajil. Tramvajil iləlwə iruktażawkil.

On Semen turətcəcən.

ƏMƏKƏLLU TATKITTULA.

Tatigamni guncən:

— Upkat əməkəllu urilənduk tatkitula. Leningrattuk mittu turəcilzəñətin.

Əwənkil icətməl ora. Upkat tatkitula əməcətin.

SEMEN TURƏTCƏRƏN.

Leningrattu əwənkil tatigawzərə. Nuğartin Semenma sinmacatin, radioli turəcildən. Semen turəcilcən.

EWA SEMEN GUNCƏN.

— Girkil dolborñil kolhogir! Ər bi, Semen Sicogir turətcəm. Bi Leningrattu tatigawzəm.

Əsikəkən bi Leningrattuk turətcəm.

Semen ulgucəncən, on əwənkil Leningrattu tatigawzəriwətin, nuḡartin zulawər əməzəḡəwətin, kuḡakarwə tatigalzəḡawətin, ajicimnil ozaḡawətin.

Taduk Semen guncən:

— Girkil kolhogir, amintikiw, Iwantiki Sico-girtiki gundəwər, uḡkerozariwaw nuḡandun.

TATKITTU EKUN BICƏN.

Tatkittu Iwan mənin Semen turətcəriwən dolcatcan. Iwan iḡəlcən:

— Əwkə gunzərə. Mənmi dolcatcam.

Wladimir Iljic Lenin.

(Sagdi hawamni ulgurin).

ON BIZƏḡKITIN UCƏLƏ.

Omaktal itil bisidutin su, kuḡakar, baldicasun. Bi ilmakta bisikiw, əḡəsi kapitalistildu, vəjasaldu nuḡəldu biḡkin. Təli bu, hawamnil, ərupcukəkunzi bizəcəwun. Mundu urgəpcu hawa bicən. Kətəwə hawalzanal, bu ərut bizəcəwun. Munḡi zawotwun nuḡən kapitalist Danilow bicən. Nuḡan mənəkən ənə hawalla, vəjakakunzi bizəcən. Bu Danilowdu hawalcawun. Nuḡan munəwə kətəwə hawaliwkanzəcan, mənəkən ugikunə tamacan. Nuḡanḡilin zawot, məḡur, masinal bicətin, mundu ekur-da acir bicətin. Tarit bu Danilowdula hawalnacawun. Tugi-də gildu zawodildu, fabrikaldu bicən. Təli fabrikal, zawodil upkacil kapitalistildu bicətin. Upkat hawamnil kapitalistildu hawalcatin.

Zadaḡil krestjanisal guləsəḡilduwər dunnəḡicildu vəjasaldu, kulakildu hawalcatin. Zadaḡilḡi

adikun dunnə bicən. Dunnəjicil bajasal, kulakil mərduwər dunnəwə zawaçatin.

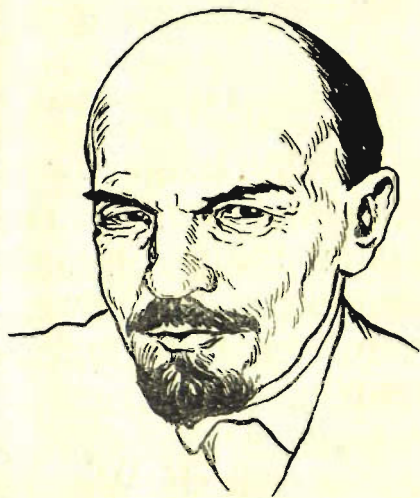
Dolborñil tægəl tugi-də ərupcuməmət bizəcətin. Kulakil, kupesil nuğarduktin zoromicatin, tægəmər həgdigulin kamnitcacatin. Dunnəjicil bajasal kapitalistilnun umukəndu bicətin. Həgditkutin, bajandigutin tægəmər bicən. Nuğan ərgəcirə itila itiwuwan, bajasal ajat bidətin. Nuğan əcən hiwinzara hawalzaril zaritin. .

ŊI TAR LENIN BICƏN.

Lenin tar hawamnil girkitin bicən. Nuğan upkat itilwa tugi huñtuñmuzəcən, upkat hawalzaril ajat bizədətin. Lenin hawamnilwa, zadañilwa krestjanisalwa disutçəcən.

Lenin hawamnilwa disutçərilwə umunupkilcən. Nuğartin kətəñzəcətin, hawamnil partijatin, kom-munistil partijatin man-niwzacan. Partija sacan ğorcan acindun ewa-da əñi ora. Upkat dunnəl hawamniltin tarawə tililcətin.

Hawamnil Leninma ajawcal, kapitalistil, dunnəjicil bajasal nuğanman əcəl ajawra. Tægəmər policijan nuğanman tægəwkəkittulə nodacan, taduk nuğanman agila uñzəcən, tadu bizədən. Nuğartin budələn Leninma tægəwkəkittulə tægəwkənmuzəcətin. Lenin policijaduk tuksaktazacan, dikəncəzəcən. Nuğan hawamnilwa alagucan, on ğorcadatin mərñiwər itilwar, hawawər zaritin.

1917 anġanidu hawamnil zadagilnun krestjanisalnun tægəmərwə, dunnəġicilwə bajasalwa ərəscətin. Nuġartin dunnəlwətin, zawodilwatin zawacatin, mənġilwər itilwar itiwuwcatin. Hawamnil, krestjanisal mənəkər sowetildu mənġilwər itilwar ulgucəməcilcətin.

Nuġardutin tar upkat omakta bicən. Lenin, kommunistil partijatın hawamnildu, krestjanisaldun uġnicətin, on upkatwan odatin, bələzəcətin, omaktawa bidəwər odatin.

Lenin kətəməməwə hawalcan. So kətəməmə hawalin bicətin. Hawalzana nuġan ənunilcən. 1924 anġanidu nuġan acin oran.

BU LENIN TATIGANƏWAN OKIN-DA ƏZƏġƏWUN OMġORO.

Lenin tatiganəwan upkatwan bu okin-da əzəġəwun omġoro. Tikin bu upkatwan nuġninəlin ozaraw. Nuġan nuġnizəcən, dolborġilwa təġəlwə alagudatin, tatkicilwa, ajitkicilwa odatin, dolborġildu təġəldu omaktawa bidəwətin okittu bələdətin.

Iosif Wissarionowic Stalin.

Ĥi girkiwa Stalinma əwki sarə?

Dunnət upkacin Stalinma sazərən. Buga upkacin Stalinma sazərən. Stalin gruzin-hawamni hutən. İlmaktadukwi nuġan ġorcılcan hawamnil itiltin zaritin. Nuġanġacin adikun bəjə ġorcıaran. Stalin Leninnun umukəndu kətəwə hawalcan.

Təgəmə̄r bījəsin, Stalinma tun̄jara gorottuk juwcətin, nūjan kətərəkəkun təgəwkəkittu təgətcəcən. Ūjikittukwi nūjan tuksaktacan, ɳan hawalilzana. Ələswudu ūjikittu nūjan diginmə an̄janilwa bicən.

Oktabr rewolucijan bījəsin, nūjan hawamnildu bələcən, dunnəjicilwə bəjasalwa, kapitalistilwa ərəstətin. Dunnəjicil bəjasal, kapitalistil ələ əcəl umnət dawdara. Nūjartin ucələptilə itila mucussazacatin, nūjartin sowettiwa əjəsiwə huski kusilcətin.

Tar kusindu Stalin sotkuldu kusikicildu bicən. Hulama armija Stalin nūjninelin buləsəlwi dawdira. Təli-də nūjan Leninnun, gilnun girkilnun umukəndu bidəwə omaktat omuzacan.

Tikin mit omaktala zawodila, omaktala gorodila ozarap. Hawamnil bidəwər hūntūjzərə.

Nūjartin alaguzara ajatmarit hawaldawər.

Tikin guləsəgildu kolhozila ozara. Kolhozildu dunnə, masinal, awdu upkat̄jil. Kolhogir alaguzara, on bidəwər hūntūjdəwər, on ajatmarit hawaldawər. Dolbor̄jil təgəl tugi-də mən̄jiwər bidəwər omaktat hūntūjzərə.

Ər hawadun upkattun Lenin̄ji kommunistti partija nūjnizərən.

Partija həgditku hawalimnin Stalin.

Stalin tar Lenin̄ji partija ɳoramnin.

Ələkəsipti Maj.

Sowettu hulamal torgal, lokoptikar ədinnə-
zərə. Upkattuk uriləsəlduk əwənkil əməwətcəl.

Moskwadu hawamnil, hulamal kusimnil, tati-
gawzəril tuliski jucəl.

SSRU upkattu gorodildun, umunupkiwcəldu
awduldu hawalzaril, hulamalwa torgalwa ɣalizə-
nəl, tuliski jucəl.

Hulamaldu torgaldu dukuwcatin:

— Mit sowettidu dunnədu omaktawa bidəwə
ozarap.

Dunnəldu, bəjasal nıɣəl bisildutin, hawamnil
tugi-də tuliski jucətin. Kusimnil, soldatıl nıɣar-

watin hārəkəltəwkāncētīn. Soldatīl nuḡarwatin mokaṛziwar iktuzacal. Hawalzaril caski ḡənəcētīn. Nuḡartin kətəməmə.

Hulama Armija.

Mitḡi Hulama armijat—tar hawamnil, krestjanisal armijatin, tar hawalzaril upkacil armijatin.

Mit zawodila, tatkicila ozarap. Mit upkat umukāndu omaktat hawalzarap. Mit socializmuwa ozarap. Huḡtumālcāl dunnəl kapitalistiltin mitnun kusimuzərə. Nuḡartin hələktəwə biniwə ḡəlāzərə.

Hulama armija mitḡi tətəkuməmə ətəjəmnit.

Mit əsip kusimurə, mit tugi-də ḡidu-də umukəmətjə dunnəḡit hadijan ətəp burə!

Ḥəḡḡəllən.

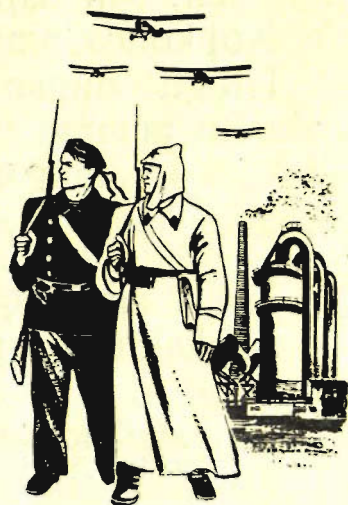
Dolbonil urumdiməsəl ora. Dolbo imanna cegallan. Cega ojolin kiḡnət ḡənəmi aja.

Dilica hulillan. Bukacar hiləkəḡillə. Timaltanal dəḡil ləpurəltin iḡtin illən. Dəḡil dəḡrə.

Ḥuḡakar urunə. Icənəsillə dəḡil əməzəriwətin. Haltin soma uḡijəli dəḡzərə, mənə icəwuttə, haltin soma həḡḡijəli dəḡzərə, ajat icəwuttə.

Dəḡil ərižərə. Ḥuḡakar jəkətcərə, ərižərə.

On sundu ḡəḡḡəni ollan? Awadil dəḡil ḡəḡḡə sundulə əməzərə?

Bira mudārən.

Timatnə biragidatki ekun-mal gulkənəllən.
Kopkonca tuksacan. İcənəsincən.

Birali zəkəl əjəsinzəcəl. Zapkadu həgdi zəkə
illan. Gil nuğandulan tuktirə. Zəkəl siciwcəl
urəlgəcir. Mu zapkala əjəsincən.

Kopkonca amaskiwi tuksasincan.

Urəgit nuğan biratki icəsnən. Kopkonca
nəkunin əmərən, gunən:

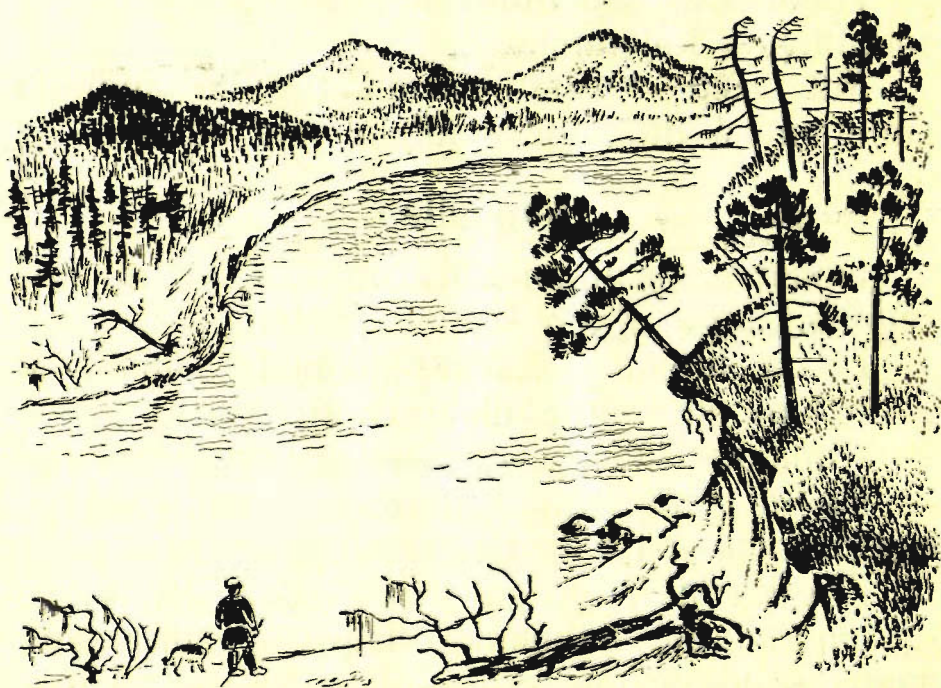
— Kə! əməgət! zawwa olgat, ollomocilgat!

Mu uzalin.

Zəkəl birali əjəsincəl. Bira arbacan.

Zapkadun, tuğukəldun, kocoldun mu əmən-
murən.

Bira zapkadukin gorodu əpkərəl əmənmucəl.

Iduk nuḡarwatin mu əjən̄mucən̄?
 Sektakardu oroktol əmən̄mucəl̄. So gugda.
 Tar ekun oroktolwo lokoron̄?
 Amakan eksaduk zapka kaltakan buruzəḡən̄.
 Tar zukəl̄ zapkalwan sukacatin.
 Sundu on bira mudəwki?
 Awadil uzal bira mudəndukin əmən̄muwkil̄?

Dawa solosinzaran.

Bira zapkadun həgdi hawa. Semen—ollomot-
 coril umunupkittin həgdigun. Nuḡan sazərən,
 on ajawa adilwa oriwan. Sazərən, ḡidu awadiwa
 hawawə budəwi.

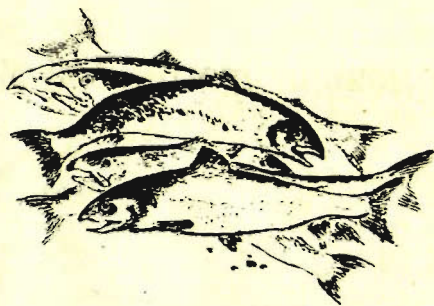
—Iwan, Petr, adilwa əməwkəllu!

—Nikolaj, Jakow, bockalwa itilakallu!

—Semen, zawwa itilakal! Himat hawalkallu!

Olo solosinzaran.

Iwan Petr̄nun adil-
 wa əməwrə. Jakow
 Nikolaj̄nun bockalwa
 itilazara. Semen zawja
 itilaran.

Upkat bəjəl, asal
 bira zapkadun hawal-
 zara umukəndu. Getikin sazərən: hawawi ajat
 omi, ollojo kətətmərjə gazəḡan.

Getikin sazərən: hawawi ajat
 omi, ollojo kətətmərjə gazəḡan.

ḡurwə nadallalwa hawalcatin. Kətə ollolwo
 tawrə. Asal zapkadu ollolwo əsillə. Omolgil
 bockalwa dagadutin iliwra. Bockaldu daramasalzi
 ollolwo nəllə, turukədəllə. Ər anḡanidu umu-
 nupkit ilan-zarwə bockalwa kooperatiwdu burən,
 zan-tunḡawa bockalwa umunupkittutin əmən̄nən.

Bəjḡəl ḡəḡḡənidu.

Tugə mosadu cərumə. ḡəḡḡə mosadu dəgil turətcəwkil. Cipical umukilwar ozawkil. Bəjḡəl hutəḡiwkil. ḡəḡḡə mosadu səwzərcu.

Catirə hutəlin.

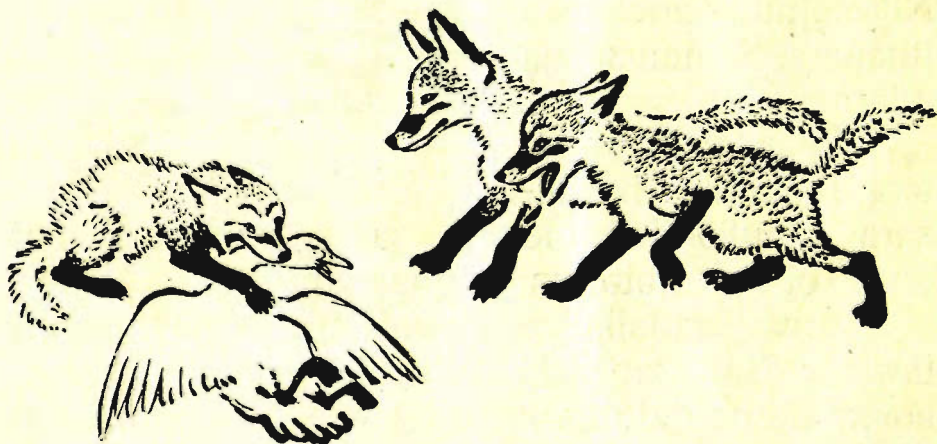

Catirəḡi kətə hutəlin awdunduwar zolol hərgidədutin təḡətcəwkil. Catirəḡil nannaltin igzamal, irgiltin ḡəmuməl. Nuḡartin əninməḡ zəwḡəjə əməwriwən, təpurəkərwə əməwriwən alatcara. Catirətkarwə əwkil zawara.

Catirətkarwə zawarakis, catirəl acir ozəḡatin.

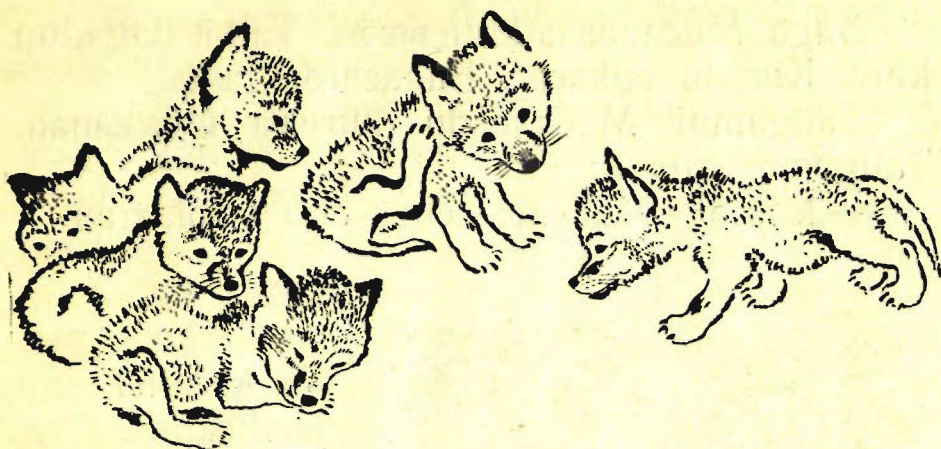
Sulakitkar.

Sulakiḡi hutəlin awdunduwar təḡətcəwkil. Awduntin sekta dagacandun biwki. Sulakitkar siggamal, tiḡərtin colkol.

Ənintin dəḡiwə əməwrən. Nuḡartin tar dəḡiwə təkəzəwkil, kusizəwkil məməlilnunməḡ.

Irgici hutəlin.

Irgiciŋi hutəlin moŋogdu bižəwkil.

Si sanni, idu zutin?

Irgicitkār moŋogdu təgətcərə. Ənintin
bəjuməsinən gorotki, ŋələtcənə zuwan ekun-mal
icəzəŋən.

Hutəwunmən hutəlin.

Hutəwunmənŋi zur hutəlin. Hujukur, diramil,
munŋuməkār, nuŋartin hukəlkəciliwkil. Murəli
tuktəwənəzəwkil, huktiktəzəwkil, əwižəwkil.

Kure.

Յuga Mucanca tatkittu bicān. Tatkit dagadun kure. Kuredu bukacar. Bukacardu cukal.

Tatigamni Mucancadu kurewa icəwkānən. Tatigamni gunən:

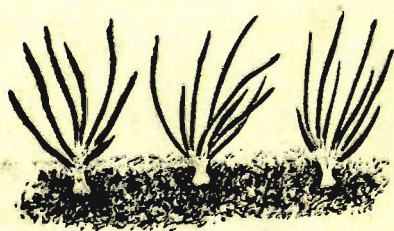
—Icətkəl, Mucanca, ekur ədu baldizaran.

Ər kartofel
baldizaran.

Ər repa
baldizaran.

Ər luk
baldizaran.

Mucanca gunən:

—Upkat cukalgacir. Si tar cukawa zəwulzənni?

Tatigamni gunən:

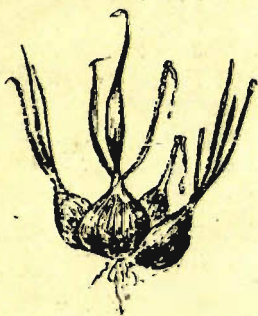
—Əməkəl zugani mudandun. Icəzəŋəs ekur baldizaraŋatin.

Ekur kuredu baldicatin.

Dunnə dondun kartofel niŋtəlin mumbuməl, mukcuməl, munŋuməl ocal.

Ge cukal niŋtəltin diramil, munŋuməl, mukcəməl, ŋuŋŋaki umuktadukin həgditməsəl ocal — tar repa baldican.

Lukŋi munŋuməl niŋtəltin dunnə ojodun baldical.

Tatigamni gunən:

—İcəzənni, ekur baldical. Upkatwa zəwzəŋəp.

Mucanca gunən:

—Mundu ollol, ulləl kətəməmə. Eda bu tarilwa zəwzəŋəwun?

Tatigamni gunən:

—Tarilwa upkat zəwuwkil. Tarilwa zəwmi, ilə awgara biwki. Si ələkəs mənəkən tatkal kurewa odawi. Taduk aminmi tatigazəŋas, kurewa odan.

EKUN DUKUWCA.

Tatkittula	3	Dunnəl-əkicir	33
Bərkəcə tatkittu	4	Slon	33
Naŋŋaja acinzi bikəl	4	Lew	34
Hulamadu maludu	4	Tigr	35
Zəlgərə, əkəl damgatira	5	Kəbir	35
Bərkəwul tawicimni	5	Idu burdukwa baldiwkaniwkil	37
Ajicimni	5	Ərupcu anŋani	38
Eda tatigawzəwka	6	Icəciwkən	38
Siŋtawul ŋan tatigawŋatin	6	Adilja acin	39
Oktəvrcikan ozalim	7	Kulakil, samasəl mittu acir oktin	40
Muriwul zuduwi	7	Kəpkonca	40
Somirca ənunilcən	8	Umunupkittu	41
On bu ulgukiwə zawacawun	9	Upkat hawalzara	42
Ekun ər oŋowundu oŋowco?	10	Ŋi ajatmarit	42
Ekun ər oŋowundu oŋowco?	11	Aja hawamni	43
Ekun ər oŋowundu oŋowco?	12	Jakow	43
Ekun ər oŋowundu oŋowco?	13	Et Kunacan soŋozoron	44
Kuŋakar təwləsinçətin	14	Marija-sowet həgdigun	45
Naŋtal cəməltin	14	Omakta urilən	45
Dəgingəktəl	15	Parohot əməcən	46
Awadil dəgil mosadu	16	Sələmə dəgi	46
Awadil dəgil mudu	17	Solzawul zawottu	47
Tugə urədu	18	Zawot	48
Uluməsinçətin	18	Umukəndu hawalzawka	49
Orocı vəjə	19	Zawodila ozarap	49
Irgicil əməcəl	20	Dukuwun	50
Karamə	21	On Semen turətcəcən	51
Sulaki	22	Wladimir Iljic Lenin	52
Catirə	23	Iosif Wissarionowic Stalin	54
Zantaki	24	Ələkəsipti Maj	56
Homoti on vizəwki	25	Hulama Armija	57
Agidu	26	Ŋəŋŋəllən	57
On Calduka kumawa vəjutcən	26	Bira mudəŋən	58
On lugal tugə ollomizawkil	27	Mu uzalin	58
Iŋinircudu lamudu	28	Dawa solosinzaran	59
Kalim	28	Bəjŋəl ŋəŋŋənidu	60
Beluha	29	Catirə hutəlin	60
Kjami	29	Sulakitkar	60
Kuma, lamudi satimar	30	Irgici hutəlin	61
On parohodil ŋənəktəzəwkil		Hutəwunmən hutəlin	61
iŋinirculi lamuli	30	Kure	62
Həkupcudu dunnədu	32	Ekur kuredu baldicatin	63

Ответств. редактор *В. И. Цинциус*.
 Технич. редактор *Т. В. Иванова*.
 Художники *Н. Н. Петрова, Ю. Н. Петров, В. И. Курдов, Е. И. Чаруши*.
 Книга слана в избор 20/VI-33 г. Подписана к печати 26/VII-33 г.
 У—13, Учпедгиз 4179/д. Ленгорт № 16568. Заказ № 1132.

Формат бумаги 62×94. Тираж 12.075.
 Изд. листов 4. Бум. листов 2 (46.464 тип. зн. в 1 бум. листе).

ФЗУ им. КИМ'а. Типография „Коминтерн“. Ленинград, Красная ул. 1.